

dr hab. Bogumił Ostrowski, prof. UKEN / IJP PAN
Instytut Neofilologii UKEN w Krakowie
e-mail: bogumil.ostrowski@uken.krakow.pl
Instytut Języka Polskiego PAN
email: bogumil.ostrowski@ijppan.pl

Recenzja pracy doktorskiej mgr HAOYUE MA

Языковые особенности прозы Людмилы Улицкой с позиции гендерной лингвистики

[Specyfika językowa prozy Ludmiły Ulickiej z perspektywy lingwistyki genderowej]

Przedstawiona do recenzji rozprawa powstała na Wydziale Humanistycznym Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach. Została napisana w języku rosyjskim przez Panią Haoyue Ma pod kierunkiem prof. UŚ, dr hab. Jolanty Lubochy-Kruglik oraz dr Gabrieli Wilk (promotor pomocniczej). Jest to obszerne i wartościowe (liczące 331 stron komputeropisu) studium poświęcone w znacznej mierze analizie specyfiki komunikacji werbalnej i niewerbalnej w ujęciu genderowym na materiale prozy Ludmiły Ulickiej, zajmującej ważne miejsce we współczesnej literaturze rosyjskiej. Imponujący dorobek prozatorski urodzonej w 1943 r. w Baszkirii pisarki stanowi od wielu już lat przedmiot rozlicznych badań i analiz literaturoznawczych. Jednakże pomimo niestabnącego zainteresowania jej prozą – jak zauważa Autorka dysertacji – organizacja językowa utworów pisarki (szczególnie w aspekcie komunikacji genderowej) nie doczekała się jak dotąd systematycznego i wyczerpującego opisu. Uzupełnienie tej luki w rozważaniach nad prozą L. Ulickiej stało się więc zasadniczym celem i głównym wyznacznikiem przedstawionej w rozprawie wieloaspektowej perspektywy badawczej¹.

Doktorantka podjęła się analizy różnorodnych modeli zachowań komunikacyjnych bohaterów literackich, będących wyznacznikiem ich cech

¹ Настоящая диссертация направлена на восполнение данного пробела и представляет собой лингвистическое исследование вербальных и невербальных средств коммуникации в прозе Людмилы Улицкой в гендерном аспекте (s. 6).

społecznych i kulturowo-płciowych, w wybranych utworach prozy L. Ulickiej: *Казус Кукоцкого* (2001), *Медея и ее дети* (1996/2011), *Счастливые* (сборник) (2013) i *Цю-юрихь* (2008)². Dostrzegła w nich wartościowy i reprezentatywny materiał egzemplifikacyjny z zakresu analizy lingwistycznej, starając się uchwycić, wydobyć i opisać mechanizmy kształtowania się różnic genderowych na poziomie języka i dyskursu.

Praca składa się z *Введения* (ss. 5–9), czterech rozdziałów zasadniczych, poświęconych: 1) *Феминизм — основные теории*, ss. 10–47); 2) *Прозе Людмилы Улицкой и лингвистике genderowej* (ss. 48–80); 3) *Гендерным особенностям (уваженим) языковым в прозе Людмилы Улицкой в перспективе коммуникации вербальной* (ss. 81–224); 4) *Гендерным особенностям (уваженим) языковым в прозе Людмилы Улицкой в перспективе коммуникации невербальной* (ss. 225–289) oraz *Заключения* (ss. 299–302). Pracę wieńczy obszerna, licząca 25 stron, bibliografia [ss. 303–325] oraz streszczenia: w języku rosyjskim [*Резюме*, ss. 326–327], polskim [*Streszczenie*, ss. 328–329] i angielskim [*Summary*, ss. 330–331].

Chciałbym już w tym miejscu odnotować, że struktura rozprawy, tj. podział na rozdziały i podrozdziały, jest przemyślana i koncepcyjnie uzasadniona. Dowodzi niemałych umiejętności pragmatycznych (mam na myśli dobór materiału źródłowego i ekscerpcję bazy analitycznej) oraz zadawalającej orientacji teoretycznej Doktorantki w zakresie podejmowanej w pracy problematyki badawczej.

W celu wyodrębnienia grup i modeli komunikacyjnych Doktorantka wykorzystwała w dysertacji metodę typologiczną oraz analizę interpretacyjną, ukierunkowaną na określenie funkcji środków językowych i parajęzykowych w tekście literackim. W wybranych przypadkach uwzględniła także podsumowania dotyczące częstotliwości analizowanych zjawisk. Zastosowanie powyższych strategii miało na celu zapewnienie kompleksowej i w miarę obiektywnej (na ile to tylko możliwe w tego typu badaniach)

² O ile mi wiadomo, dwa z tych utworów zostały przetłumaczone na język polski i wydane jako osobne książki: *Казус Кукоцкого* – polski tytuł: *Przypadek doktora Kukockiego* (tłum.: Barbara Reszko, 2006). *Медея и ее дети* – polski tytuł: *Medea i jej dzieci* (tłum.: Rita Bartosik, 2004), natomiast dwa pozostałe nie doczekały się samodzielnych wydań książkowych w Polsce (część z nich to krótsze formy, które w Rosji wchodzi w skład większych zbiorów prozatorskich).

analizy zachowań komunikacyjnych bohaterów, a także umożliwienie wychwycenia powtarzalnych (reprezentatywnych) cech realizacji środków werbalnych i niewerbalnych w aspekcie badań genderowych.

Dwa pierwsze rozdziały mają charakter propedeutyczny. W rozdziale pierwszym przedstawiono teoretyczne uzasadnienie podjętych badań. Omówiono w nim kluczowe założenia teorii feministycznej (w tym koncepcję trzech fal feminizmu – rozdział 1.1, ss. 10–22), *gender*³ – jako interdyscyplinarną dziedzinę akademicką powstałą w latach 70. XX w. w Stanach Zjednoczonych oraz najważniejsze zagadnienia dotyczące lingwistyki genderowej⁴ (badania i perspektywy) w ujęciu diachronicznym, uwzględniającym obszerny i wyczerpujący przegląd osiągnięć o zasięgu ogólnoświatowym. Jeden z podrozdziałów poświęcony został omówieniu historii badań nad tą problematyką na terenie Rosji, uwzględniającym okres sowiecki (uwagę zwrócono m.in. na prace Je.A. Ziemskiej (*Русский язык в его функционировании: коммуникативно-прагматический аспект*), czy A.W. Kiriłiny (niektóre z opracowań we współautorstwie z M.W. Tomską): *Лингвистические гендерные исследования, Гендер: лингвистические аспекты, Гендер и язык*.

Zdefiniowany został ponadto aparat pojęciowy komunikacji werbalnej i niewerbalnej stosowany w dysertacji w trakcie analizy poszczególnych przykładów pochodzących z utworów L. Ulickiej. Szczególną uwagę poświęcono interpretacji płci kulturowej jako kategorii uwarunkowanej społecznie, sposobom językowej reprezentacji różnic płciowych oraz ich roli w kształtowaniu zachowań komunikacyjnych odzwierciedlonych w tekście literackim.

Rozdział drugi składa się z trzech podrozdziałów. Pierwszy z nich „*Появление и развитие современной русской женской прозы*” jest próbą zdefiniowania tzw. „prozy kobiecej”, której najwybitniejszymi reprezentantkami w rosyjskojęzycznej przestrzeni literackiej są m.in. Ludmiła Piętruszewska, Swietłana Wasilenko, **Ludmiła Ulicka**, Marina Palej, Marina Wiszniewiecka, czy Polina Żeriebcowa – twórczość tych pisarek wywarła istotny wpływ na kształtowanie się obrazu literackiego epoki. W leksykonie *Словарь гендерных терминов „женская проза”* zdefiniowana została

³ Na str. 15 Doktorantka zauważa: Termin „gender” wszedł do anglojęzycznej literatury filozoficznej i socjologicznej pod koniec lat 60. XX wieku. Był on wykorzystywany do analizy społecznego podziału pracy, podziału ról rodzinnych, społecznej segregacji przestrzeni oraz oczekiwań kulturowych wobec mężczyzn i kobiet. Tym samym *pleć kulturowa* nie była postrzegana jako *pleć biologiczna*, lecz jako relacja społeczna, konstruowana w ramach konkretnej kultury.

⁴ Rozdz. 1.2. *Гендерная лингвистика — исследования и перспективы*: 1.2.1. *История гендерных исследований*; 1.2.2. *Гендерная лингвистика в России* (ss. 23–47).

następująco: 'социокультурный феномен, возникающий в процессе освоения женщинами публичного пространства и выражающийся в появлении литературных текстов, описывающих мир, социальный опыт и практики женщин глазами женщин'.⁵ (s. 49).

Na uwagę zasługują poniższe wnioski Dysertantki: „Rosyjska proza kobieca przeszła długą drogę ewolucji, stopniowo ugruntowując swoją pozycję jako istotny nurt procesu literackiego i zyskując określone uznanie krytyki. Z czasem stała się ona również przedmiotem rzetelnej refleksji naukowej ze strony profesjonalnych badaczy literatury. Niemniej jednak we współczesnym dyskursie krytycznoliterackim wciąż funkcjonują pejoratywne i stygmatyzujące określenia, takie jak *дамская литература* „literatura damska; romansidło”, czy *розовый роман*.” W opinii mgr Haoyue Ma – co należy mocno zaakcentować – *proza kobieca* stanowi szczególny fenomen literacki i kulturowy, którego znaczenia nie można marginalizować. Jej rozwój jest rezultatem złożonej interakcji czynników społecznych, politycznych, historycznych oraz kulturowych. I dalej (w innym miejscu): [...] Jednym z kluczowych czynników wewnętrznych sprzyjających wyłonieniu się i rozwojowi prozy kobiecej jest kształtowanie się świadomości genderowej (płci kulturowej) kobiety jako podmiotu kultury i literatury (s. 64).

Życiorysowi i literackiej sylwetce Ludmiły Ulickiej poświęcony został podrozdział drugi (ss. 66–75), której twórczość – jak pisze Doktorantka – „oscyluje wokół szerokiego spektrum uniwersalnych problemów, takich jak: relacja między miłością a obowiązkiem, złożoność interakcji międzyludzkich, dychotomia prawdy i fałszu, wybory egzystencjalne, konflikty rodzinne, ciągłość pokoleniowa oraz skomplikowane realia społeczno-historyczne Rosji.” (s. 72).

Natomiast w podrozdziale trzecim (ss. 76–80) omówione zostały *Osobliwości prozy L. Ulickiej na tle lingwistyki genderowej*. Autorka rozprawy zauważa, że *teoria genderowa* dostarcza imponującego instrumentarium analitycznego na potrzeby literaturoznawstwa, kulturoznawstwa oraz innych dyscyplin humanistycznych. W tym kontekście kategoria *płci kulturowej* rozpatrywana jest nie jako determinanta biologiczna, lecz jako wymiar społeczno-kulturowy, który definiuje modele zachowań,

⁵ „Proza kobieca” – to fenomen społeczno-kulturowy, który wyłonił się w procesie emancypacji kobiet w przestrzeni publicznej i przejawia się w tworzeniu tekstów literackich opisujących świat, doświadczenia społeczne oraz praktyki kobiet z ich własnej perspektywy (widzianych oczami kobiet).

formy tożsamości oraz sposoby reprezentacji, osadzone w konkretnych kontekstach historycznych i kulturowych. Za opiniotwórczy i godny odnotowania uznaje następujące wnioski Badaczki: „Proza Ludmiły Ulickiej, rozpatrywana z perspektywy *kulturowej tożsamości płci*, pozwala na wyodrębnienie dominant tematycznych i aksjologicznych. Jedną z nich jest motyw domu, stanowiący symbol zakorzenienia, ciągłości oraz podtrzymania życia, ściśle powiązany z wyobrażeniami o rodzinie i kobiecej tożsamości. W świecie przedstawionym pisarki kształtuje się system wartości, w ramach którego postaci męskie i kobiece nierzadko współdzielą zbieżne orientacje moralne. Okoliczność ta świadczy o dążeniu autorki do przewyciężenia sztywnych dyktomii genderowych i wykazania, że fundamentalne przymioty ludzkie, takie jak empatia, wierność czy odpowiedzialność, nie są uwarunkowane płcią biologiczną, lecz przynależą do sfery uniwersalnych wartości etycznych” (s. 77). Dalej: „Wewnętrzna siła bohaterów świadczy o dążeniu autorki do redefinicji tradycyjnych wyobrażeń o kobiecości oraz do ukazania kobiety jako pełnoprawnego podmiotu – zdolnego do refleksji, głębokiego odczuwania oraz obrony własnej godności.” Doktorantka wyraźnie podkreśla, że w „prozie Ulickiej próżno by szukać bezpośredniej deklaracji programu feministycznego; jeśli już – to można raczej mówić o obecności implikowanej perspektywy feministycznej, realizowanej za pośrednictwem kreacji literackich oraz rozwiązań narracyjnych. Pisarka rezygnuje z idealizowania i sakralizacji natury kobiecej, skłaniając się ku obrazowaniu kobiety jako autonomicznej jednostki, która kształtuje własną tożsamość w procesie egzystencjalnych zmagania i wyborów moralnych. (...) Należy wszakże zauważyć, że obok postaci kobiecych istotną rolę w świecie przedstawionym twórczości Ulickiej odgrywają również wizerunki mężczyzn.” (ss. 78–79).

Sedno rozprawy stanowią dwa rozdziały o charakterze analityczno-ekspikacyjnym oraz egzemplifikacyjnym, w których – na podstawie precyzyjnie wyekscerpowanych z utworów L. Ulickiej fragmentów prozy – dokonano szczegółowej interpretacji lingwistycznej zachowań komunikacyjnych bohaterów. Badaniem objęto zarówno sferę komunikacji werbalnej, jak i niewerbalnej.

Obszerny, trzeci rozdział rozprawy „Гендерные языковые особенности с точки зрения вербальной коммуникации в прозе Людмилы Улицкой” (ss. 81–224) rozpoczynają syntetyczne rozważania na temat podstaw *komunikacji werbalnej* (вербальная = речевая коммуникация) i tzw. teorii *aktu mowy* (речевой акт), itp.

W ramach komunikacji werbalnej dyrektywne akty mowy obejmują: zwroty adresatywne⁶, powitanie, komplement, prośbę (np. wyrażoną wprost i w zawołanej postaci)⁷, skargę, przeprosiny oraz pożegnanie⁸. Formuły komunikacyjne mogą służyć jako markery tożsamości rodzajowej nadawcy, odzwierciedlając różnice w strategiach dyskursywnych, intencjach pragmatycznych oraz normach zachowań komunikacyjnych przedstawicieli poszczególnych płci społeczno-kulturowych. Wszystkie wymienione wyżej składniki komunikacji werbalnej stały się przedmiotem analizy kolejnych podrozdziałów, konsekwentnie realizujących założenia metodologiczne rozprawy, szczególnie istotne w opracowaniu o charakterze dydaktycznym. W każdym z nich – poza prawidłowo dobraną dokumentacją literacką – szczegółowo omawiono strategie stosowane przez pisarkę celem osiągnięcia zamierzonego celu. Każdy podrozdział kończy się syntetycznym podsumowaniem. Najlepiej obrazuje to fragment pracy wieńczący analizę poświęconą formom adresatywnym stosowanym w twórczości L. Ulickiej: „Jak wynika z analizy materiału badawczego, w prozie pisarki występują zróżnicowane typy zwrotów adresatywnych, które pełnią istotną funkcję tekstotwórczą oraz charakterologiczną. Formy te służą nie tylko organizacji struktury dialogowej, lecz także eksplikacji stanu emocjonalnego bohaterów, dynamiki ich relacji oraz realizowanych strategii komunikacyjnych. Zwroty zaimkowe, jak również formy wskazujące na pełnioną funkcję zawodową, status społeczny bądź stopień pokrewieństwa, są relewantne zarówno dla dyskursu męskiego, jak i kobiecego. Jednostki te charakteryzują się przeważnie neutralnością stylistyczną i służą podtrzymaniu kontekstu społeczno-komunikacyjnego. Pozwalają na zdefiniowanie statusu adresata, jego roli bądź przynależności funkcjonalnej w konkretnej sytuacji, nie wykazując przy tym cech specyfiki genderowej. [...] Analiza dialogów literackich w prozie L. Ulickiej wykazuje zróżnicowanie w pragmatycznym aspekcie stosowania form adresatywnych. Postacie kobiece cechuje wyższa wariantowość stosowanych form zwrotnych [...]. Przejście od form oficjalnych bądź

⁶ Doktorantka słusznie zauważa, że w dyskursie artystycznym Ludmiły Ulickiej formy adresatywne pełnią nie tylko funkcję nominatywną i fatyczną – stanowią również instrument charakterystyki językowej postaci. Analiza tych środków pozwala na rekonstrukcję cech dystynktywnych strategii komunikacyjnych kodowanych genderowo oraz ich roli w kreowaniu wizerunku bohaterów twórczości literackiej L. Ulickiej.

⁷ Na podstawie wyników badań polskiej lingwistyki: por. E. Komorowska, *Pragmatyka dyrektywnych aktów mowy w języku polskim*, Szczecin 2008.

⁸ W kontekście pragmalingwistycznym *pożegnanie* rozpatrywane jest jako akt mowy, sankcjonujący zakończenie interakcji komunikacyjnej i regulujący przejście do jej tymczasowego zawieszenia. W systemie etykiety językowej pełni funkcję strukturalnego domknięcia dialogu, służąc jednocześnie podtrzymaniu kontaktu interpersonalnego. Zazwyczaj nie oznacza zerwania kontaktu, lecz swoistą pauzę w komunikacji, której towarzyszy na ogół życzliwość i wzajemna akceptacja.

neutralnych do hipokorystyków lub form familiarnych odzwierciedla dynamikę uczuć i służy subtelniejszej ekspresji świata wewnętrznego bohaterów. Postacie męskie natomiast wykazują tendencję do stabilności w doborze form adresatywnych, przejawiającej się w operowaniu ograniczonym zasobem zwrotów, co świadczy o preferowaniu bardziej powściągliwych i przewidywalnych modeli komunikacyjnych. Niemniej jednak również w idiolektach męskich formy adresatywne mogą pełnić istotną funkcję emocjonalno-pragmatyczną, w szczególności w aktach mowy ukierunkowanych na troskę, pocieszenie bądź wsparcie – przekonująco konkluduje Doktorantka (s. 122–123).

W typowych sytuacjach komunikacyjnych przedstawiciele różnych płci mogą w odmienny sposób rozkładać akcenty pragmatyczne: w jednych przypadkach komunikacja jest zorientowana przede wszystkim na przekazywanie informacji, w innych zaś — na nawiązywanie i podtrzymywanie kontaktu interpersonalnego, wyrażanie emocji oraz ocen. Podobnie różnice mogą się przejawiać na poziomie stylistycznym — w bezpośredniości wypowiedzi, stosowaniu form eufemistycznych, strategii łagodzących czy środków ekspresywnych. W dyskursie artystycznym cechy te nie są reprodukowane w sposób mechaniczny, lecz podlegają autorskiej interpretacji.

Równie interesujący jest rozdział czwarty pracy doktorskiej Pani Haoyue Ma analizujący *Gendrowe uwarunkowania komunikacji niewerbalnej w prozie Ludmiły Ulickiej* (ss. 225–298). Autorka dysertacji w sposób konsekwentny metodologicznie, przytaczając najbardziej reprezentatywne przykłady prozy L. Ulickiej z wygenerowanego na potrzeby analizy korpusu, przedstawia kolejno i drobiazgowo omawia stosowane przez pisarkę sposoby zachowań niewerbalnych swoich bohaterów. Uwagę koncentruje na uczestniczących w konstruowaniu ról genderowych niewerbalnych środkach dyskursu, strategiach komunikacyjnych oraz asymetrii interakcyjnej między postaciami. Środki niewerbalne nie tylko uzupełniają wypowiedź językową, lecz są również w stanie modyfikować jej sens, wzmacniać lub osłabiać efekt pragmatyczny. „Komunikacja niewerbalna realizowana jest poprzez przekazywanie informacji za pomocą pozawerbalnych znaków i symboli, tj. za pomocą *gestów, mimiki, ruchów ciała, zmian postawy*, a także określonego *usytuowania* komunikujących się osób oraz *dystansu* między nimi”. W literaturze pięknej komunikacja niewerbalna z reguły towarzyszy komunikacji werbalnej, jednak jej rola nie sprowadza się wyłącznie do funkcji ilustracyjnej. Opisy gestów, mimiki, intonacji

czy zachowań przestrzennych bohaterów tworzą dodatkową warstwę znaczeniową tekstu, przyczyniając się do pogłębienia charakterystyki psychologicznej oraz podnosząc stopień wiarygodności artystycznej. Poprzez system elementów niewerbalnych autor konstruuje dynamikę emocjonalną fabuły i ujawnia ukryte aspekty relacji między postaciami (s. 227). Środki niewerbalne mogą doprecyzowywać, wzmacniać, łagodzić lub transformować sens wypowiedzi, natomiast w tekście literackim nierzadko zyskują relatywną autonomię semantyczną, stając się samodzielnym środkiem charakterystyki postaci oraz modelowania ich stanów wewnętrznych.

Autorka dysertacji zwraca uwagę na fakt, że cechy zachowań niewerbalnych są uwarunkowane nie tylko czynnikami fizjologicznymi, lecz także utrwalonymi w kulturze normatywnymi modelami interakcji, oczekiwaniami społecznymi oraz wyobrażeniami o dopuszczalnych formach autoprezentacji „męskiej” i „kobiecej”.

Pozyskana przez Doktorantkę reprezentacja zachowań niewerbalnych w prozie Ludmiły Ulickiej pozwoliła Jej na wyodrębnienie, szczegółowe omówienie i analizę następujących ich typów: *zachowania parajęzykowe*⁹, *zachowania gestyczne*, *zachowania taktylne (dotykowe)*, *zachowania wizualne*, *zachowania proksemiczne*¹⁰ oraz *milczenie*. W podsumowaniu Doktorantka zwróciła uwagę na fakt, że w przeanalizowanym materiale daje się dostrzec zróżnicowane genderowo zachowania bohaterów, przejawiające się m.in. w sposobie wykorzystania spojrzenia/-ń, gestu/ów, dystansu przestrzennego oraz dotyku. Owe wykorzystane w prozie L. Ulickiej niewerbalne środki komunikacji nie stanowią li tylko tła dla wypowiedzi werbalnych, lecz tworzą autonomiczny komponent interakcji wpływający na interpretację znaczeń.

Znamienne jest sformułowanie wieńczące podsumowanie badań: „Uzyskane wyniki pozwalają stwierdzić, że *gender* w prozie Ludmiły Ulickiej funkcjonuje jako kategoria kompleksowa, realizująca się na różnych poziomach tekstu literackiego — zarówno na poziomie form językowych, jak i całościowych modeli zachowań komunikacyjnych postaci.

Przeprowadzone badania wskazują również na przydatność narzędzi lingwistyki genderowej w analizie tekstu literackiego oraz wyznaczają perspektywy dalszych

⁹ W recenzowanej pracy przyjęto wąskie rozumienie zachowań parajęzykowych, ograniczające się do akustycznych cech głosu.

¹⁰ Por. *proksemika* – dziedzina nauki zajmująca się tym, jak ludzie wykorzystują przestrzeń i odległość w komunikacji i relacjach międzyludzkich.

badan, w szczególności w zakresie uwarunkowań kulturowych i sposobów odbioru tekstu”.

Rozdziały o charakterze empirycznym uważam za zrealizowane w sposób satysfakcjonujący, a postawiony cel badawczy za w pełni osiągnięty. Zaprezentowany wywód analityczno-argumentacyjny dowodzi wysokich kompetencji badawczych Pani mgr Haoyue Ma. Liczba pozyskanych i poddanych analizie przykładów pochodzących z twórczości L. Ulickiej jest w moim przekonaniu wystarczająca do sformułowania miarodajnych i relewantnych wniosków. Poziom interpretacji badanego materiału, znajomość literatury przedmiotu oraz umiejętność wykorzystania jej w poszczególnych partiach dysertacji oceniam równie wysoko. W moim przekonaniu Doktorantka udowodniła gotowość do podjęcia i prowadzenia samodzielnych badań naukowych.

Szeroki wachlarz zadań badawczych, jaki wytyczyła sobie Doktorantka został wyczerpująco opracowany, a prezentowana dysertacja to metodologicznie, źródłowo i kompozycyjnie spójne opracowanie, zawierające precyzyjnie określony cel oraz wyczerpujące wnioski.

Niezwykle skrupulatnie i przejrzystie przygotowana została *Bibliografia* pracy. Drobną moją uwagę dotyczy jedynie zastosowania w przypisach i wykazie końcowym literatury przedmiotu oryginalnej pisowni prac w języku chińskim (mandaryńskim). Jestem świadomy, że dzisiaj mamy dostęp do szeregu narzędzi umożliwiających transkrypcję znaków oryginalnych na cyrylicę (by wspomnieć chociażby o powszechnie używanym w Rosji m.in. w literaturze naukowej systemie Palladiusza) a nawet tłumaczenie tych zapisów na język rosyjski (bo w nim przecież napisana jest omawiana praca). Niemniej jednak zaopatrzenie licznie cytowanych w dysertacji publikacji w języku chińskim w wariantywny odpowiednik rosyjskojęzyczny (albo z zastosowaniem znaków cyrylicy) znacznie ułatwiłoby lekturę tekstu dysertacji zwłaszcza osobom nieznającym chińskiego¹¹.

Na duże uznanie zasługuje naukowy styl dysertacji – piękna literacka rosyjszczyzna koresponduje z dbałością o klarowność i precyzję wykładu naukowego, a także edytorsko-techniczna strona opracowania. Dostrzegłem jedynie pojedyncze potknięcia: (fleksyjne) – Как вытекает из анализа материала, в прозе Людмила Улицкая представлены различные типы обращений (s. 122), czy (literowe):

¹¹ Por. 蔡海芬, 俄汉道歉语对比研究·现代交际2019(2)。[Цай Хайфэн. Сравнительное исследование формул извинения в русском и китайском языках // Современная коммуникация. 2019. № 2.]

Щеглова Е.А., *Полеми́ческие* [zamiast: *Полемические*] заметки о «женской прозе», «Литературное обозрение» 1990, № 3. (s. 318) oraz jedno kompozycyjne¹². W najmniejszym stopniu nie wpływają one na jednoznacznie pozytywną ocenę całej dysertacji.

KONKLUZJA:

Stwierdzam, że przedłożona do recenzji rozprawa doktorska świadczy o dojrzałości badawczej mgr Haoyue Ma, o Jej rzetelności w sposobie opracowania problemu badawczego. Dysertacja jawi się jako studium kompletne i po opublikowaniu może stanowić wartościowe i pożyteczne (zwłaszcza w dydaktyce uniwersyteckiej) kompendium filologiczne. Ze względu na duże walory poznawcze i konsekwencję metodologiczną wnioskuję o **wyróżnienie rozprawy**. Za zasadne uważam także opublikowanie jej w formie **monografii**.

Biorąc pod uwagę wartość merytoryczną i metodologiczną rozprawy doktorskiej *Specyfika językowa prozy Ludmiły Ulickiej z perspektywy lingwistyki genderowej* Pani mgr Haoyue Ma stwierdzam, że w pełni spełnia ona wymagania ustawy **Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce z dnia 20 lipca 2018 r. (Dz.U.2024.1571)** stawiane tego typu opracowaniom naukowym.

W związku z powyższym wnioskuję o dopuszczenie Doktorantki do kolejnych etapów przewodu doktorskiego.

Kraków, 14 VIII 2026

Bogumił Ostrowski

¹² Pewną nieścisłość kompozycyjną dostrzegłem jedynie w podrozdziale dotyczącym zachowań dotykowych (три типа тактильного поведения). Na s. 261 pod punktem 1) omówiono Професиональное тактильное поведение (prawidłowe oznaczenie, zgodne z wcześniejszą ogólną prezentacją typów), z kolei na s. 262 zaprezentowano [znowu jako 1] Ритуальное тактильное поведение — к этой группе относятся такие формы тактильного контакта, как рукопожатие или приветственный поцелуй в щеку [...], któremu to typowi powinien zostać przyporządkowany nr 2 (a nie ponownie: 1). Wreszcie na s. 264 (bez uwzględnienia zasygnalizowanego wcześniej ciągu numerycznego) w sposób opisowy został zaprezentowany trzeci typ zachowań dotykowych: [...] Далее наше внимание будет сосредоточено на анализе третьего типа тактильного поведения — межличностного. Данная сфера является одной из наиболее широких областей использования тактильного контакта. [...].

Sadzę, że w wersji książkowej należy tę część opisu ustrukturyzować.